

Bakunin

din Revista Ideei, 1905

Piotr Kropotkin

1814-1876

Bătrânul Blanqui obișnuia să spună că influența evenimentelor se poate măsura mai bine prin consecințele lor indirecte decât prin cele directe, primele fiind pururea mult mai importante decât cele din urmă. Vorbind despre Bakunin, dacă vrem să-i măsurăm influența, trebuie să se uităm nu la ceea ce a făcut el direct, ci la influența pe care a exercitat-o asupra celor care l-au înconjurat, asupra cugetării și activității acestora.

Producțiile literare ale lui Bakunin nu sunt atât de multe la număr. *Etatism și anarhie, Dezvoltarea istorică a Asociației Internaționale a Muncitorilor, Dumnezeu și Statul*. Acestea sunt cele trei mici cărți pe care le-a scris. Celelalte — *Imperiul cnuto-germanic, Scrisori către un francez asupra crizei actuale, Teologia politică a lui Mazzini, Urșii din Berna* etc. — sunt niște pamflete scrise asupra unor chestii la ordinea zilei, asupra unor probleme de actualitate, sau sunt niște scrisori destinate unor prieteni, ajunse la mărimea unor broșuri. Chiar și cărțile notate mai sus au tot asemenea origine. Bakunin se apuca să scrie o scrisoare într-o chestiune oarecare; scrisoarea însă ajungea în curând o broșură, iar broșura devenea carte. Cu vasta-i concepție asupra filozofiei istoriei, cu colosalul său stoc de informații asupra evenimentelor zilnice, avea atât de multe de spus, încât paginile se umpleau foarte repede.

Când ne gândim la ceea ce el și prietenii săi — iar prietenii săi erau alde Herzen, alde Ogarev, alde Mazzini, alde Ledru Rollin și cei mai buni oameni de acțiune care au trăit în perioada revoluționară de la 1840-1850 — când ne gândim la ce au cugetat și simțit în timpul anilor de speranțe care au precedat anul 1848, ca și în timpul anilor de disperare care urmară acestui an, ne putem închipui ce masă de idei, de imagini, de fapte, de argumente luate din viața reală impresionară mintea lui Bakunin. Așa că pricepem de ce generalizările lui asupra filozofiei istoriei sunt atât de bogat ilustrate cu fapte și cugetări luate din evenimentele contemporane.

În afară de asta, trebuie notat că fiecare broșură a lui Bakunin marchează un stadiu, o culme în istoria cugetării revoluționare din Europa. Discursul său ținut la Congresul Ligii pentru Pace și Libertate e o provocare aruncată tuturor radicalilor din Europa. Bakunin declară atunci că radicalismul din 1848 și-a trăit traiul și că o nouă eră a sosit, era socialismului muncitor. Paralel cu problema libertății politice, se pune problema independenței economice, chestiunea dreptului de proprietate, și acestea vor fi de acum înainte factorul dominant în istoria europeană.

Scrisoarea sa, adresată mazzinienilor (adepti ai lui Mazzini, aceștia erau republicani, naționaliști și religioși, având ca deviză *Dio e popolo – n.n.*), anunță sfârșitul perioadei de conspirații pentru independența națională și începutul revoluției sociale și al comunismului ateu, real.

Urșii din Berna este o satirizare a democratismului filistin elvețian, iar *Scrisorile către un francez* sunt o critică a radicalismului lui Gambetta și un apel pentru o nouă eră, care-și găsi în curând întruparea în Comuna din Paris; în această mișcare care, trecând peste ideea socialismului de stat a lui Louis Blanc, proclamă ideea unei Comunei, răsculându-se și începând revoluția socială. Iată calea propusă de Bakunin pentru a respinge invazia germană.

Imperiul cnuto-germanic e o profeție a bătrânului revoluționar care întrevede, încă din 1871, reacțiunea prin care avea să treacă Europa în cei treizeci sau patruzeci de ani următori, ca o consecință a triumfului statului militarist al lui Bismarck, deopotrivă cu dezvoltarea socialismului etatist german, al cărui naș e tot același Bismarck, patronul lui Lassalle. Această broșură indică o tendință cu totul nouă a cugetării moderne în țările latine, înclinate spre comunismul neetatist, spre anarhism.

În sfârșit, *Etatism și anarhie, Dezvoltarea istorică a Internaționalei și Dumnezeu și Statul*, cu tot caracterul lor de broșuri combative — datorat faptului că au fost scrise pentru necesități de moment — cuprind pentru cititori mai multă gândire practică și o pătrundere mult mai clară a filosofiei istoriei, decât toate grămezile de tratate universitare sau socialiste de stat, în care lipsa ideilor profunde e mascată printr-o dialectică vapoasă.

Scrierile lui Bakunin nu cuprind rețete ticluite pentru bucătăria politică. Aceia care se așteaptă să găsească într-o lucrare dezlegarea tuturor îndoielilor lor, fără să mai aibă a cugeta prin sine, vor fi dezamăgiți. Dar dacă ești deprins a cugeta prin tine, dacă privești o scriere ca pe o producere destinată a provoca păreri independente, ca pe o convorbire cu un om inteligent, care-ți atâță inteligența, atunci

caldele generalizări ale lui Bakunin, pururea dezordonate, te vor ajuta mult mai mult în dezvoltarea ta revoluționară decât toate tratatele amintite mai sus.

Cu toate acestea, puterea de căpetenie a lui Bakunin nu e în scrierile sale. E în influența sa personală. El a făcut pe Belinski ceea ce a devenit pentru Rusia, tipul socialistului neînving, revoluționar, nihilist, tip personificat mai târziu de admirabila tinerime rusă din anii 1870. Bakunin e acela care provoacă renașterea lui Belinski. „Dumneata ești părintele meu intelectual”, îi scria acesta lui Bakunin.

La Paris în 1847 și în Germania la 1848, influența lui Bakunin asupra tuturor oamenilor de seamă a fost uriașă. Bernard Shaw, în a sa *Perfect Wagnerite*, spune în mod spiritual că, prin Siegfried, care nu cunoaște nicio frică și care o răpește pe Brunhilda prin puterea amorului lui neînfrânt, Wagner îl personifică pe Bakunin, alături de care s-a aflat în timpul revoluției din Dresda. Probabil că nu pe Bakunin personal a căutat a-l personifica Wagner în Siegfried, ci tipul revoluționarului înfocat. Dar sigur că Wagner a fost impresionat în creația lui de neînfricatul său prieten. Nu numai asupra lui Wagner însă, ci și asupra doamnei George Sand, asupra lui Herzen și Ogarev și a întregului cerc al tinerilor socialiști francezi aflați la Paris, asupra tinerei Germanii, ca și asupra tinerei Italii și chiar asupra tinerilor suedezi, Bakunin exercită una din cele mai puternice influențe. „Era cu neputință să te aproprie de dânsul fără ca să te pătrunzi de spiritul său revoluționar, fără să fii fermecat, târât de puterea sa de argumentare revoluționară”. Așa vorbesc contemporanii săi despre dânsul.

După cum i s-a imputat și de către prietenul său Herzen după nereușita răscoalei poloneze, se poate ca Bakunin să fi pus mai multă încredere în cei care-l înconjurau decât s-ar fi căzut. Dar nu s-a spus același lucru și despre Mazzini, ca și despre o mulțime de alți revoluționari sinceri? Poate că influența magică exercitată de Bakunin se datorează tocmai faptului că el *credea în om*, că avea convingerea că marea cauză la care-l înrola va deștepta în noul venit tot ceea ce ar fi fost într-însul mai bun. Și așa și era. Sub influența lui Bakunin, oamenii dădeau revoluției tot ce erau în stare să dea. Dânsul făcea apel la calitățile cele mai nobile ale omului și, dacă unii dintre cei pe care s-a silit să-i inspire n-au răspuns pe deplin așteptărilor sale – bunăoară politicienii fără scrupule, care făceau din socialism un trafic și care abundau în rândurile adversarilor săi –, aceștia n-au izbutit niciodată să-i cucerească încrederea.

Herzen povestește cu umor cât de ușor accepta Bakunin oamenii și cum le dădea însărcinările cele mai înalte. Cu toate acestea, oamenii pe care i-a grupat în jurul faimoasei sale alianțe, ca Varlin, Elisée Reclus, Cafiero, Malatesta, Fanelli, James Guillaume, Schwitzguébel și alții, erau elementele cele mai bune pe care neamul latin le produsese pe vremea aceea. Judecata lui Bakunin asupra oamenilor era, din contră, cea mai exactă. Citiți de pildă ceea ce scrie asupra lui Neceaev, ale cărui calități și defecte știe să le indice cu o atât de uimitoare precizie. Cine ar fi în stare să mai adauge ceva la studiul acestui caracter?

Influența lui Bakunin asupra oamenilor are însă o însemnătate cu mult mai mare. Ceea ce e mai izbitor, este nivelul moral din cale afară de ridicat al oamenilor care se grupară în jurul lui în Europa Occidentală, ca prietenii lui apropiați. Eu nu l-am cunoscut pe Bakunin personal, dar i-am cunoscut foarte de aproape pe mulți dintre aceia care au lucrat cu dânsul în Asociația Internațională a Muncitorilor, pe care Marx, Engels și Liebknecht i-au tratat c-o neîmpăcată ură. Istoria, fără îndoială, va confirma aprecierile mele. Revoluția socială a numărat printre dânsii o falangă din cei mai buni partizani.

Despre activitatea lui Bakunin în Asociația Internațională a Muncitorilor vorbesc pe scurt în *Memoriile* mele. În timpul când Franța era înfrântă, zdrobită, când erau masacrați cei 35.000 de muncitori parizieni, după căderea Comunei, când triumful Imperiului German inaugura o perioadă de reacțiune (care ține până în ziua de astăzi), când Marx cu tovarășii săi se sileau prin tot soiul de uneltiri să transforme Asociația Internațională, creată anume pentru *a lupta direct împotriva capitalismului*, într-o armă politică parlamentară, în mâinile acelor lucrători care aveau să treacă în tabăra politicienilor de rând, în vremea asta Federațiile federaliste ale Internaționalei, inspirate de Bakunin, deveneau unica fortăreață încă în picioare împotriva întregii reacțiuni europene.

Lui Bakunin și prietenilor lui le datorăm, în cea mai mare parte, faptul că spiritul revoluționar, insuflat cu atâta îmbelșugare de către Internațională în masele de lucrători, s-a păstrat în țările latine și în așa măsură încât a putut să împiedice curentul retrograd să târască muncitorii cu sine.

Din acești muncitori, părăsiți de așa-zișii „revoluționari radicali”, se formă în timpul din urmă acea uriașă putere care luă în mână lupta pentru libertate în Europa și care se dezvoltă treptat, până la acel anarhism comunist, cu idealul său de egalitate politică și cu negarea cutezătoare a exploatării omului de către capital și de către stat.

P. Kropotkin

Biblioteca Anarhistă

Piotr Kropotkin
Bakunin
din Revista Ideei, 1905

Preluat la 13.01.2023 de la <https://pagini-libere.ro/>

ro.theanarchistlibrary.org